КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Факультет соціології

Кафедра методології та методів соціологічних досліджень

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана
_____
«31» 08 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Теорія та методи аналізу причинності в соціології

для студентів

галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність	054 «Соціологія»
освітній рівень	магістр
освітня програма	«Соціологія»
вид дисципліни	вибіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	20__/20__
Семестр	4
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладачі: Андрій ГОРБАЧИК

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____(_____) «__»___ 20__р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____(_____) «__»___ 20__р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2021

Розробник(и):
Андрій ГОРБАЧИК, к.ф.-м.н., доцент, професор кафедри методології та методів соціологічних досліджень

ЗАТВЕРДЖЕНО
В.о. зав. кафедри методології та методів соціологічних досліджень
_____ (Андрій ГОРБАЧИК)
(підпис) (Власне ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Протокол № 13 від «31» серпня 2021 р.

Схвалено науково - методичною комісією факультету соціології

Протокол від «31» серпня 2021 року № 1
Голова науково-методичної комісії _____ Тетяна ЧЕРВІНСЬКА
(підпис)

1. Мета дисципліни – ознайомити студентів з підходами до розгляду причинності в соціальних науках, з використанням в соціологічних дослідженнях формалізованих моделей причин та наслідків (каузальних зв'язків та впливів), з методами оцінювання та ідентифікації таких моделей (зокрема, методів, що ґрунтуються на статистиці) та дати навички використання відповідних інструментів статистичного аналізу даних емпіричних соціологічних досліджень, спрямованих на валідізацію та оцінювання причинних (каузальних) моделей.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни: студенти мають бути знайомі з основами статистичного аналізу даних емпіричних соціологічних досліджень, зокрема аналізом кореляцій та моделлю множинної лінійної регресії, а також вміти працювати з комп'ютерними програмами статистичного аналізу даних.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Вивчення дисципліни спрямовано на отримання студентами знань, навичок та компетенцій, необхідних для (1) коректного формулювання систем змістовних гіпотез соціологічного дослідження, спрямованих на представлення причинно-наслідкових зв'язків, що характеризують соціальні феномени та процеси, а також для (2) коректного винесення обґрунтованих висновків стосовно таких гіпотез на основі емпіричних даних засобами статистичного аналізу. При вивченні дисципліни приділяється також увага практичному застосуванню в аналізі даних емпіричних соціологічних досліджень сучасних комп'ютерних програмних засобів (зокрема, LISREL та SPSS Amos). Дисципліна відноситься до дисциплін вільного вибору студента блоку «Методи емпіричних соціологічних досліджень».

4. Завдання (навчальні цілі):

- Ознайомити з теоретичними засадами та практичними підходами до формалізації поняття причинності у соціальних науках
- Ознайомити із основами ідентифікації та оцінювання лінійних причинних моделей, зокрема з умовами застосування та специфікою інтерпретації відповідних статистичних критеріїв
- Представити основні етапи застосування моделювання структурними рівняннями (SEM) в аналізі даних емпіричних соціологічних досліджень
- Навчити застосовувати потокові графи для побудови та аналізу шляхових діаграм, що представляють моделі соціальних процесів та феноменів
- Навчити працювати з моделями структурних рівнянь, що поєднують вимірювальні та шляхові моделі і формалізують системи причинно-наслідкових гіпотез дослідження
- Навчити застосуванню моделей структурних рівнянь для аналізу надійності та валідності соціологічної інформації а також для прогнозування розвитку соціальних процесів

Це спрямовано на формування наступних компетентностей:

- Здатність аналізувати соціальні явища і процеси. (СК01)
- Здатність збирати та аналізувати емпіричні дані з використанням сучасних методів соціологічних досліджень. (СК04)
- Вміння обґрунтовано використовувати новітні методи збору та аналізу соціологічної інформації для вирішення практичних завдань. (СК11)

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	**Результат навчання**			
1.1	Теоретичні засади та практичні підходи до формалізації поняття причинності у соціальних науках	Лекція, практичні заняття, самостійна робота	Тест	15
1.2	Основні етапи застосування моделювання структурними рівняннями (SEM) в аналізі даних емпіричних соціологічних досліджень	Лекція, практичні заняття, самостійна робота	Тест	20

2.1	Застосовувати потокові графи для побудови та аналізу шляхових діаграм, що представляють моделі соціальних процесів та феноменів	Лекція, практичні заняття, самостійна робота	Тест, практичне завдання	15
2.2	Працювати з моделями структурних рівнянь, що поєднують вимірювальні та шляхові моделі і формалізують системи причинно-наслідкових гіпотез дослідження	Лекція, практичні заняття, самостійна робота	Практичне завдання	30
2.3	Використовувати моделі структурних рівнянь для аналізу надійності та валідності соціологічної інформації а також для прогнозування розвитку соціальних процесів	Лекція, практичні заняття, самостійна робота	Практичне завдання	20

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код) / Програмні результати навчання (назва)	1.1	1.2	2.1	2.2	2.3
Здійснювати діагностику та інтерпретацію соціальних проблем українського суспільства та світової спільноти, причини їхнього виникнення та наслідки. (ПР02)	+		+		
Застосовувати наукові знання, соціологічні та статистичні методи, цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення для розв'язування складних задач соціології та суміжних галузей знань. (ПР04)	+	+	+		+
Обґрунтовано використовувати новітні методи збору та аналізу соціологічної інформації для вирішення практичних завдань. (ПР12)		+		+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Контрольна робота 1 (тест) за темами 1-4, РН 1.1, РН 2.1 – 18 балів / 30 балів
2. Контрольна робота 2 (тест) за темами 5- 6, РН 1.2, РН 2.2, РН 2.3 – 18 балів / 30 балів
3. Виступи на практичних заняттях за темами 1-8 РН 1.1, РН 1.2, РН 2.1, РН 2.2, РН 2.3 – 24 балів / 40 балів

- підсумкове оцінювання – залік

7.2 Організація оцінювання:

1. Контрольна робота 1 (тест) за темами 1-4, РН 1.1, РН 2.1 – після теми 4
2. Контрольна робота 2 (тест) за темами 5- 6, РН 1.2, РН 2.2, РН 2.3 – після теми 6
3. Виступи на практичних заняттях за темами 1-8 РН 1.1, РН 1.2, РН 2.1, РН 2.2, РН 2.3 – протягом семестру

7.3 Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій та практичних занять

Номер та назва теми	Кількість годин		
	Лекційні	Практичні	Самостійна робота
1. Поняття причинності в соціальних науках. Детермінізм та статистичне розуміння причинності.	2	2	8
2. Логіка причинного впорядкування. Потокові графи причинності	2	2	8
3. Побудова та аналіз шляхових діаграм зв`язків та впливів.	2	2	8
4. Моделі лінійних структурних рівнянь.	4	4	16
5. Латентні змінні та вимірювальні моделі.	2	2	8
6. Основні етапи побудови, аналізу та оцінки моделей структурних рівнянь (SEM) засобами LISREL та SPSS Amos.	4	4	16
7. Використання структурних рівнянь для оцінювання валідності та надійності соціологічної інформації	2	2	8
8. Прогноз розвитку системи на основі аналізу причинних впливів.	2	2	8
Всього	**20**	**20**	**80**

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:
Лекцій – 20 год.
Практичні заняття – 20 год.
Самостійна робота - 80 год.

9. Рекомендовані джерела:

Основна

1. Хейс Д. Причинный анализ в статистических исследованиях. - М.: Финансы и статистика, 1985. – 255 с. – с. 15-84, 107-179
2. Schumacker, Randall E. A beginner's guide to structural equation modeling / Randall E. Schumacker, Richard G. Lomax. – Fourth edition, 2016.- 351 p. – pp. 69-144, 156-164, 238-246
3. Russo F. Causality and Causal Modelling in the Social Sciences .- Springer, 2015.- 235 p.
4. Наследов А. IBM SPSS Statistics 20 и AMOS: профессиональный статистический анализ данных. — СПб.: Питер, 2013. — 416 с.. – с. 340-386

Додаткова

1. Крамер Д. Математическая обработка данных в социальных науках: современные методы .- М: Издательский центр "Академия", 2007. - 288 с. – с. 31-71, 118-152
2. Byrne B.M. Structural Equation Modeling With AMOS : Basic Concepts, Applications, and Programming, 3th Edition.- Routlege, 2016.- 438 p. – pp. 3-226
3. Goertz G. Multimethod Research, Causal Mechanisms, and Case Studies.- Princeton University press, 2017.- 298 p. – p. 1-165, 245-270
4. Горбачик А.П., Лизогуб І.Ю. Ідея причинності в соціології // Вісник Київського університету. Соціологія, психологія, педагогіка. Вип. 2, Київ, 1996

10. Додаткові ресурси:

1. А.П.Горбачик Логіка причинного впорядкування. https://youtu.be/ikopEpdXtgk
2. А.П.Горбачик Шляхові діаграми. Моделі лінійних структурних рівнянь. Основні етапи побудови, аналізу та оцінки моделей структурних рівнянь (SEM). https://youtu.be/aFfIsrC9PRs